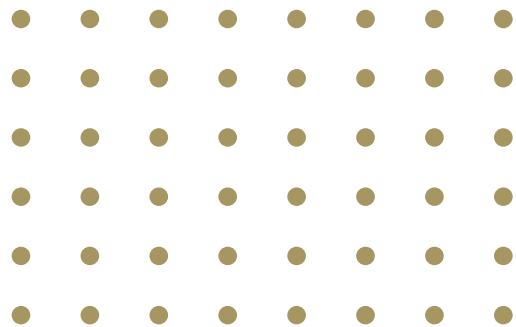

Didaktik med fællesskab i fokus

DANSK CENTER FOR
UNDERVISNINGSMILJØ
Viden til praksis

Forord

Med dette materiale vil vi forsøge at give et indblik i begrebet 'fællesskabende didaktikker'. Vi håber samtidig at kunne kickstarte refleksioner og give ideer til, hvordan fællesskab og fællesskabelse kan tænkes ind i den daglige undervisning.

Om materialet

I materialet finder I et værktøj, som lægger op til dialog og refleksion over egen praksis, samt hvordan fællesskab kan tænkes ind i planlægning, gennemførelse og evalueringen af undervisning. Derudover vil vi præsentere en række eksempler på, hvad andre har haft succes med i deres undervisning og arbejde med fællesskabende didaktikker.

God læse- og arbejdslyst!

Indholdsfortegnelse

	Forord	3
Del 1	Fællesskabende didaktikker – fællesskab i fokus	8
Del 2	Refleksionsværktøj: Skru op for det fællesskabende i undervisningen	14
	Trin 1: Refleksion over temaet	
	”Det fællesskabende ind i undervisningen”	16
	Trin 2: Udvælg og reflekter over 1-2 temaer	18
	Trin 3: Udvælg konkrete tiltag I vil prøve af i undervisningen	32
Del 3	Tre eksempler på fællesskabende didaktikker i praksis	37
	Eksempel 1: Fra stram lærerstyring til musical-projekt med fokus på elevinvolvering	38
	Eksempel 2: Stationsundervisning skaber deltagelsesmuligheder for alle børn	40
	Eksempel 3: Fokus på de gode fortællinger i klassen	42

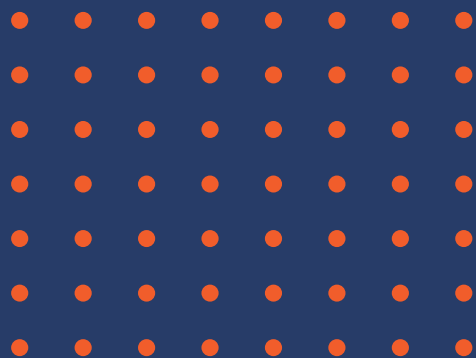

Del 1

Fællesskabende didaktikker – fællesskab i fokus

Fællesskabende didaktikker – fællesskab i fokus

Fællesskab er vigtigt, men ikke ”bare godt” eller ”bare lige”

Relationer og fællesskab er vigtige parametre for, at børn som voksne kan trives, udvikle sig og lære. Som mennesker har vi et grundlæggende behov for at høre til, og det har stor betydning at være 'del af flokken', arbejde sammen om noget og føle, at man er del af noget større. Men fællesskaber er ikke nødvendigvis altid ”bare godt” eller ”bare lige”. Fællesskaber kan også være destruktive og usunde, som man f.eks. ser det, når mobning og mobbedynamikker er på spil. I skolen bliver eleverne automatisk del af et formelt klasse- og skolefællesskab. Men et oplevet og reelt fællesskab opstår ikke nødvendigvis af sig selv. Ofte er det sårbart, hvis ansvaret for at udvikle klassens fællesskab overlades til eleverne selv. Elever har brug for hjælp og støtte til at udvikle relationer og fællesskab – på forskellig vis og i forskellige situationer i skolen. Her spiller de voksne omkring børnene en vigtig rolle.

”De fleste af os bruger udtrykket fællesskab i flæng i daglig tale, og forbinder ofte ordet med noget positivt. I en empirisk undersøgende sammenhæng kan det give rod, fordi det slører blikket for, at fællesskaber godt kan være destruktive og udstødende.”

Helle Rabøl Hansen

Fællesskab forstået som fællesskabelse

Et fællesskab kan forklares som en gruppe mennesker, der er sammen om noget bestemt, og igennem dette føler en vis samhørighed. Ud fra denne forklaring kan vi hurtigt komme til at tale om fællesskab som noget forholdsvis stabilt. Men i praksis udvikler fællesskaber sig hele tiden. Eleverne forholder sig hele tiden til hinanden og er, bevidst eller ubevidst, ofte på arbejde for at sikre deres position i fællesskabet. Det gælder om at være accepteret som en del af flokken og undgå at blive dømt ude. Det kommer til udtryk, når elever vil hinanden og dyrker relationerne til hinanden. Men behovet for at høre til kan også komme til udtryk på andre måder. F.eks. når elever indtager rollen som 'klassens klovn' for trods alt at være med, elever der trækker sig fra fællesskabet for at undgå den direkte afvisning eller elever, som tager afstand fra andre elever eller skolen generelt for på den

måde at skabe et fællesskab baseret på 'os og dem'. Relationer og positioner er hele tiden til forhandling, og mange forskellige strategier er ofte i spil for eleverne. Derfor skal fællesskaber ofte ses som dynamiske, foranderlige og som en vedvarende skabende proces.

Fællesskabende didaktikker – når det faglige og sociale går hånd i hånd

Idet fællesskaber udvikler sig hele tiden, er det ikke noget, der blot skal arbejdes med ved særlige lejligheder udenfor undervisningen. Det er vigtigt løbende at have blik for fællesskaberne. Begrebet 'fællesskabende didaktikker' lægger netop op til større samspil mellem det faglige og sociale fremfor at se det som modsætninger. Fællesskabende didaktikker er et begreb, som bl.a. Helle Rabøl Hansen, Dorte Marie Søndergaard og Helle Plaugborg via deres forskning har peget på som en vej til at

styrke fællesskaber i skolen og som et muligt værn mod mobning. For er der ikke et meningsfyldt fællesskab, et 'Undervisningsvi', så er der grobund for utryghed, og for at eleverne vil være mere tilbøjelige til at skabe et fællesskab om at holde andre ude. Fællesskabende didaktik sætter fokus på, hvordan der kan arbejdes med fællesskab ind i undervisningen og det faglige. Tanken er, at det faglige og undervisningen kan være med til at samle elever på tværs.

Undervisning med fokus på mening og et 'fælles tredje'

Fællesskabende didaktik handler om på forskellig vis at understøtte, at undervisningen og det faglige bliver et fælles tredje, der samler elever på tværs, skaber værdige deltagelsesbaner og styrker oplevelsen af meningsfuldhed. Det gælder her om at skabe mulighed for, at elev-

erne kan relatere til hinanden gennem undervisningen og det faglige. At sætte fokus på hvordan undervisningen kan skabe et fælles og gensidigt engagement, hvor eleverne oplever at kunne bidrage på værdig og forskellig vis. Fællesskabende didaktik handler både om fællesskabsopbyggende læringsaktiviteter, men også om hvordan man som pædagogisk personale løbende har fokus på sin relation til alle elever og via sin undervisning får etableret et trygt og rummeligt miljø i klassen. Fællesskabende didaktik er altså ikke et koncept eller en metode, men nærmere en tilgang og et blik for fællesskabet og sociale dynamikker i måden undervisningen organiseres på. For hvordan styrker man fællesskabet i arbejdet med det faglige? Det er der ikke nødvendigvis ét, men flere forskellige svar på.

”Ambitionen var og er at placere en indsats for tolerant skoletrivsel i skolens kerneopgave: Undervisningen. Altså at udvikle måder, veje, indhold og kultur og relationer i skolegang der samler elevfællesskabet om det at deltage i undervisningens virke, visdom og vi.”

Helle Rabøl Hansen

Dansk forskning: Indsatser med fokus på fællesskabet fremfor individet

Exbus (Exploring Bullying in Schools) er et forskningsprojekt, som løb fra 2007-2011 med fokus på mobning i skolen.

Exbus-forskerne fandt, at indsatser til at håndtere mobning ofte havde fokus på enkelte børn og lå udenfor den daglige undervisning, f.eks. som særlige forløb eller indsatser rettet mod udvalgte børn eller deres forældre og deres "mangler".

Via deres forskning blev der i Danmark sat større fokus på at arbejde med hele fællesskabet og den kultur og de dynamikker, som skaber afsæt for mobning. Herudaf kom også begrebet 'Fællesskabende didaktik', som sætter fokus på potentialet i at arbejde med fællesskabet i den daglige undervisning.

Læs mere om Exbus og det fællesskabsorienterede mobbesyn på exbus.dk eller dcum.dk

”Fællesskabende didaktikker handler om, at læreprocesser og aktiviteter inddrager og samler eleverne, og det faglige indhold bliver det fælles tredje; altså det man er sammen om. Det handler om at skabe værdig og aktiv deltagelse samt meningsfuldhed i undervisningen.”

Helle Rabøl Hansen

Få inspiration og påbegynd arbejdet med de gode fællesskaber ved at bruge refleksionsværktøjet, som I finder i dette materiale.

Refleksionsværktøjet fokuserer bl.a. på nedenstående temaer:

- Det fællesskabende ind i undervisningen
- Meningsfuldhed og et fælles tredje i undervisningen
- Aktive og værdige deltagelsesmuligheder
- Kontekstbaseret undervisning
- Elev-til-elev læring og samarbejde
- Elever som aktive medskabere af undervisningen
- Fortællinger og ressourcorienteret elevsyn

Mere viden

Fællesskabende didaktikker. Antologi. Helle Rabøl Hansen, Torben Nørregaard Rasmussen, Anne Søndberg (2023) Forlaget Kvan.

Fællesskabende didaktikker. Artikel. Helle Rabøl Hansen (2014) Aarhus Universitet.

Fællesskabende didaktikker og fleksible læringsmiljøer. Artikel af Charlotte Madsen, UCN.

Klasseledelse og fællesskabende didaktikker – om meningsfulde læringsmuligheder og værdig deltagelse i undervisningen. Helle Plougberg (2010) Tidsskrift for Læreruddannelsen og Folkeskolen.

Undervisningsforløb

Trykke fællesskaber.
Undervisningsforløb.
[Skolestyrken.dk](https://skolestyrken.dk)

Fællesskabende didaktikker.
Undervisningsforløb.
[Emu.dk](https://emu.dk)

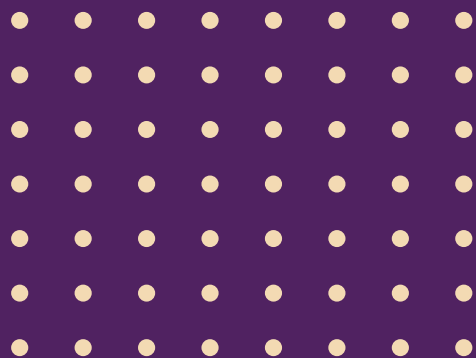

Refleksionsværktøj: Skru op for det fællesskabende i undervisningen

Refleksionsværktøj: Skru op for det fællesskabende i undervisningen

I arbejder sikkert allerede med blik for relationer og det fællesskabende i jeres nuværende undervisningspraksis. Så hvor lykkes I allerede, og hvor kunne det give mening at sætte ind og videreudvikle i forhold til jeres eksisterende undervisning?

Nedenstående refleksionsværktøj, håber vi, kan kickstarte idéer og tanker hos jer, både i forhold til jeres nuværende praksis, men også i forhold til at vælge hvad der kunne være et oplagt 'næste skridt' for jer.

Temaer der sætter tanker i gang

Refleksionsværktøjet er bygget op omkring en række temaer hentet fra begrebet 'fællesskabende didaktikker'. Et overordnet tema kaldet 'Det fællesskabende ind i undervisning' indgår som obligatorisk refleksionsfokus i processen, mens I ved hjælp af værktøjet skal udvælge 1-2 af de øvrige temaer ud fra tanker om netop jeres praksis.

Obligatorisk tema:

Det fællesskabende ind i undervisningen

Valgfrie temaer:

1. Meningsfuldhed og et fælles tredje
2. Aktive og værdige deltagelsesmuligheder
3. Kontekstbaseret undervisning
4. Elev-til-elev læring og samarbejde
5. Elever som aktive medskabere
6. Fortællinger og ressourceorienteret elevsyn

Flere og andre temaer ville givetvis også være relevante, ligesom nogle af temaerne uvægerligt overlapper hinanden. De er udvalgt, da de indeholder centrale dele fra begrebet 'fællesskabende didaktikker', og de udgør et godt fundament for at komme i gang med at styrke fællesskabet i undervisningen og i det faglige.

Temaerne skal derfor ikke ses som en prioriteret rækkefølge eller en tjekliste, men blot som afsæt for at kickstarte refleksioner og tanker om den gode fællesskabende undervisning.

Sådan gør I

Tre trin guider jer fra indledende refleksioner om fællesskabende undervisning, til udvælgelse og refleksion over temaer med udviklingspotentiale og afslutningsvist konkret planlægning af didaktiske og pædagogisk tiltag, som I vil prøve af og arbejde videre med. De tre trin er samtidig en bevægelse fra et overordnet perspektiv til de helt konkrete tiltag i jeres praksis.

Trin 1: Reflektér over temaet ”Det fællesskabende ind i undervisningen”

Trin 2: Individuel og fælles proces, hvor I udvælger og reflekterer over 1-2 af de øvrige temaer

Trin 3: Individuel og fælles proces, hvor I udvælger og planlægger konkrete tiltag, I vil prøve af i undervisningen

I kan med fordel bruge refleksionsværktøjet som team, men man kan også bruge værktøjet og de medfølgende spørgsmål som input til individuel planlægning af undervisning. Bruger I refleksionsværktøjet som team, skal I regne med at bruge to teammøder på processen.

På de følgende sider gennemgår vi indholdet i hvert af de tre trin.

Trin 1:

Refleksion over temaet ”Det fællesskabende ind i undervisningen”

Varighed ca ½ time

Ofte kommer man til at tale om det sociale som en modsætning til det faglige, hvor det sociale dyrkes i særlige forløb eller på anden måde ligger udover alt det faglige. Men der er et potentiale i at have fokus på at samtænke det faglige og det fællesskabsopbyggende som led i den daglige undervisning.

Samtidig kan det give mening at dele sine refleksioner op i hhv. bagudrettede og fremadrettede.

Bagudrettet refleksion over egen praksis (ca. 10-15 min.)

- Ser og taler I om faglighed og fællesskab som to forskellige ting eller som noget, der spiller sammen hele tiden? Hvordan?
- Hvis I oplever udfordringer i relationer mellem elever, har I så primært fokus på enkelte elever, eller husker I også at arbejde med hele fællesskabet og kulturen? Hvordan?
- Hvordan arbejder I typisk med indsatser, der styrker fællesskab og trivsel? Har I primært fokus på trivselsfremmende aktiviteter udenfor undervisningen og særskilt fra det faglige (særlige forløb, arrangementer

Vælg en ordstyrer/tidsholder, som samtidig sikrer, at alle kommer til orde, og at I når omkring de vigtigste spørgsmål.

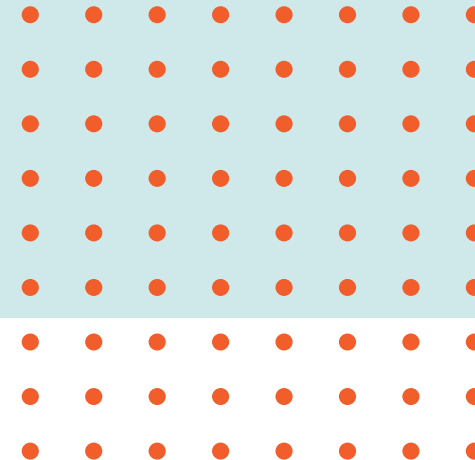
Noter jeres overvejelser i skemaet – enten undervejs og/eller som et fælles afsluttende punkt.

eller tilbud), eller arbejder I med fællesskabet og relationer som led i den daglige undervisning og som del af det faglige? Hvordan kommer det til udtryk?

- Kan du komme i tanke om en situation, hvor du oplevede, at du via undervisningen og det faglige indhold fik styrket relationer og fællesskab eleverne imellem? Hvad var der på spil der? Fik du skabt et fælles tredje og hvordan?

Fremadrettet refleksion over egen praksis (ca. 10-15 min.)

- Med afsæt i jeres drøftelser – hvilke områder og i hvilke situationer ser du et potentiale for at videreudvikle undervisningen, så den styrker klassens fællesskab?
- Hvilket konkret undervisningsforløb kunne du godt tænke dig at videreudvikle på her og nu?
(Måske et forløb som trænger til lidt ekstra fokus og energi fra dig som underviser, et forløb du alligevel står og skal i gang med at planlægge, eller et forløb hvor der er god basis for at afprøve noget nyt og anderledes?)

Notér opmærksomhedspunkter / nye ideer fra jeres refleksioner under trin 1

Trin 2:

Udvælg og reflekter over 1-2 valgfrie temaer

Varighed ca 1½ time.

På næste side findes en detaljeret beskrivelse af seks valgfrie temaer, som I skal vælge blandt til refleksionerne i trin 2. Temaerne er:

1. Meningsfuldhed og et fælles tredje
2. Aktive og værdige deltagelsesmuligheder
3. Kontekstbaseret undervisning
4. Elev-til-elev læring og samarbejde
5. Elever som aktive medskabere
6. Fortællinger og ressourceorienteret elevsyn

Individuelle overvejelser (ca. 5 min.)

Kopier og uddel næste side, så alle kan sidde hver for sig og læse de 6 temabeskrivelser igennem. Herefter markerer man hver især de temaer, som man selv finder særlig interessante.

Fælles overvejelser (ca. 25 min.)

På baggrund af de individuelle overvejelser skal I nu i fællesskab udvælge 1-2 temaer, hvor I ser et potentiale for at videreudvikle jeres undervisningspraksis. Find de refleksionsspørgsmål og skemaer der hører til jeres valgte temaer blandt skemaerne side 22-30, og notér jeres fælles overvejelser i skemaerne.

1. Meningsfuldhed og et fælles tredje i undervisningen

Når eleverne har noget meningsfyldt at samles om i undervisningen og i arbejdet med det faglige, så styrker det oplevelsen af fællesskab og et fælles tredje. En måde at styrke fællesskabet er derfor at sætte fokus på, hvad der giver mening for eleverne og gensidigt engagere dem i aktiviteter, hvor man arbejder henimod et større fælles mål.

2. Aktive og værdige deltagelsesmuligheder

Der ligger et potentiale i at udvide mulighederne for deltagelse i undervisningen, så det er muligt at være aktivt deltagende på forskellige måder. Det handler bl.a. om at gøre det acceptabelt og legitimt, at elever deltager, bidrager og lærer på forskellige måder og sørge for at tilbyde valgmuligheder og en varierende undervisning. På den måde skabes der forudsætninger for, at flere elever kan deltage i fællesskabet, og at der skabes en bred sti for, hvordan man kan være og bidrage som elev.

3. Kontekstbaseret undervisning

En vej til at engagere elever i undervisningen og hinanden er også ved kontinuerligt at inddrage deres livs- og hverdagserfaringer. Eleverne kommer med erfaringer, oplevelser, interesser, viden og kompetencer, som kan sættes i spil, så eleverne i højere grad kan relatere til hinanden og faget. Når undervisningen tager afsæt i det eleverne har oplevet, ved, kan eller interesserer sig for, vil det ofte også kunne skabe nye og anderledes muligheder for værdig deltagelse i fællesskabet.

4. Elev-til-elev læring og samarbejde

Det kan give god mening at skabe muligheder for, at elever kan hjælpe, støtte og lære af hinanden. Det handler om at være ekstra opmærksom på at understøtte og hjælpe elevernes samspil og samarbejde om det faglige. Elever kan på forskelligvis være 'eksperter', støtte og opmuntre hinanden eller dele ud af egne erfaringer og læring – selv fagligt stærke elever har også lavet fejl og gjort sig læring undervejs, som andre kan lære af og relatere til.

5. Elever som aktive medskabere af undervisningen

Jo mere medansvar og indflydelse eleverne får, jo større sandsynlighed er der også for, at de vil opleve større motivation, ejerskab og forpligtelse overfor fællesskabet. Derfor er det også vigtigt at sikre, at eleverne er mest muligt aktive og medskabende i læreprocesserne, og at der skabes rum for elevernes selvstændige initiativ. F.eks. ved at eleverne giver input til og feedback på undervisningen, tilbydes flere valgmuligheder eller større frihed undervejs i læreprocessen.

6. Fortællinger og ressourceorienteret elevsyn

Fortællinger har det med at skabe virkeligheder og kommer hurtigt til at præge en klassekultur og måden elever bliver mødt og møder hinanden på i de daglige snakke og når der opstår konflikter. Derfor ligger der også et potentiale i at sætte fokus på, at forskellige perspektiver og fortællinger bliver hørt og fortalt. Lige så nedbrydende endelige negative fortællinger kan være, lige så stort et potentiale kan der være i at arbejde aktivt med et ressourceorienteret elevsyn og arbejde med fællesskabsopbyggende fortællinger, der skaber plads til alle.

Meningsfuldhed og et fælles tredje i undervisningen

Bagudrettet refleksion

- Tænk på en situation, hvor undervisningen var særlig meningsfuld for eleverne, og hvor de rykkede sammen om et fælles tredje – hvad var i spil der?
- Hvad vil eleverne sige, der er med til at gøre undervisningen meningsfuld? Hvad er fælles for eleverne?
- Hvornår oplever du, at eleverne har særligt svært ved at finde mening i undervisningen? Hvad er der på spil i de situationer?

Fremadrettet refleksion

- Hvorfor er det, I skal i gang med, vigtigt? Og hvordan kan man tænke meningsfulde forklaringer og fortællinger ind? (de kan komme fra dig, fra eleverne, fra gæster)
- Hvordan kan man give mulighed for, at eleverne skal bruge det, de lærer, til noget konkret? Hvordan får de eller andre gavn af det?
- Hvad kan være barrierer for at gøre undervisningen mere meningsfuld? Hvordan kan man håndtere og udfordre de barrierer?
- Tænk på et forløb, som du og eleverne har svært ved at skabe mening omkring – hvad ville der ske, hvis du gav dig selv det benspænd at gøre det så meningsfyldt, som muligt?

Notér opmærksomhedspunkter/nye ideer fra refleksionen over temaet
'Meningsfuldhed og et fælles tredje i undervisningen'.

Aktive og værdige deltagelsesmuligheder

Bagudrettet refleksion

- Hvad kendetegner typisk måden din undervisning er bygget op på og de arbejdsformer du bruger?
- Er der forskellige måder eleverne kan deltage og bidrage på i forhold til opgaveløsning eller det færdige produkt?
- De elever, som evt. har svært ved at deltage aktivt, i hvilke situationer kommer de alligevel på banen og lykkes?
- Hvad peger eleverne selv på som gode oplevelser med at lære, deltage og bidrage aktivt?

Fremadrettet refleksion

- Hvordan kan eleverne lykkes på forskellige måder og niveauer? Og hvordan kan du også gribe evt. skæve og anderledes bidrag?
- Kan du tænke flere valg- og differentieringsringsmuligheder ind i undervisningen ?
(f.eks. at eleverne kan vælge mellem at lytte eller læse en tekst, at der er forskellige opgaver og roller at vælge imellem. Kan slutproduktet variere, kan eleverne deles i grupper, der deltager med forskellige bidrag mm.)
- De elever, der evt. er lidt på kanten af fællesskabet, hvad kommer de med af personlige, sociale og faglige kompetencer? Og hvordan får du den eller de elever tænkt ind i undervisningen, så de får en værdifuld og aktivt bidragende rolle?

Notér opmærksomhedspunkter /nye ideer fra refleksionen over temaet 'Aktive og værdige deltagelsesmuligheder'..

Kontekstbaseret undervisning

Bagudrettet refleksion

- Hvad vil du sige, at eleverne er optagede af, og hvad fylder i deres liv? Hvad er de optagede af i forhold til samfundsdebatten, lokalmiljøet, skolen, sociale medier mm.?
- Hvilke baggrunde, erfaringer og fortællinger kommer eleverne med?
- Har du erfaring med at inddrage elevernes liv, erfaringer eller interesser i undervisningen? Hvordan gjorde du det, og hvad var erfaringen?

Fremadrettet refleksion

- Hvordan kan du koble undervisningens indhold med det, der fylder og optager eleverne?
Måske det ikke direkte hænger sammen med det faglige I skal omkring, men hvordan kan du bruge det som et kreativt bånd for undervisningen?
- Er der elever, som har særlige interesser, oplevelser eller fortællinger, som kan bringes i spil som en ressource i undervisningen?
- Hvordan kan du løbende få et bedre indblik i elevernes liv og det, der optager dem?
(f.eks. løbende dialoger med eleverne, bede dem lave en film eller et brev om sig selv, quizzer og spørgsmål der inddrager elevernes liv)

Notér opmærksomhedspunkter /nye ideer fra refleksionen over temaet
'Kontekstbaseret undervisning'.

Elev-til-elev læring og samarbejde

Bagudrettet refleksion

- I hvilke situationer har eleverne mulighed for at lære af og støtte hinanden? Hvordan?
- Hvor, hvornår og hvordan vil eleverne sige, at de særligt lærte noget af deres klassekammerater?
- Hvornår fungerer gruppearbejde og samarbejdet godt eleverne imellem?
- Hvad er dine erfaringer med elev til elev-undervisning? Hvad har fungeret godt, og hvad er læringen?

Fremadrettet refleksion

- Hvordan kan I skabe endnu flere muligheder for, at eleverne kan støtte og lære af hinanden? (F.eks. Elever, der fortæller og underviser i udvalgte emner, feedback mellem elever, dialoger mellem elever om læring, fejl og gode erfaringer, ældre elever, der hjælper, vejleder eller underviser yngre elever mm.)
- Hvordan kan du understøtte og stilladsere eleverne i processen og deres samarbejde? F.eks. hvad skal du som underviser lægge vægt på? Skal du udvikle et vejledende materiale med inspiration, støttespørgsmål eller lign?

Notér opmærksomhedspunkter / nye ideer fra refleksionen over temaet
'Elev-til-elev læring og samarbejde'.

Elever som medskabere af undervisningen

Bagudrettet refleksion

- Ser du eleverne, som modtagere eller medskabere af undervisningen? Hvordan kommer det til udtryk?
- Hvad er dine erfaringer med at inddrage elevernes perspektiver og ideer i undervisningen? Og i hvilke situationer har du særligt oplevet, at eleverne har taget ejerskab i undervisningen?
- Hvad er svært, når eleverne skal arbejde mere selvstændigt og på egen hånd? Og hvilke gode erfaringer har du i forhold til at støtte eleverne i processen? Og hvad vil eleverne selv sige?

Fremadrettet refleksion

- Hvordan kan man systematisk inddrage eleverne i at give feedback og medudvikle på undervisningen?
- Hvordan kan man give mulighed for, at eleverne kan arbejde mere selvstændigt med at skabe, udrette eller løse et problem sammen som del af den planlagte undervisning?

Notér opmærksomhedspunkter/nye ideer fra refleksionen over temaet
'Elever som medskabere af undervisningen.

Fortællinger og et ressourceorienteret elevsyn

Bagudrettet refleksion

- Hvilke fortællinger dominerer om eleverne og klassen? Hvad vil eleverne selv sige præger fortællingerne om dem som elev og som klasse?
- Har I fokus på elevernes ressourcer eller deres mangler?
- Når der opstår konflikter, husker I så at være nysgerrige på, hvad der ligger bag elevernes adfærd? Hvordan gør I konkret?

Fremadrettet refleksion

- Hvordan kan man arbejde endnu mere med positive forventninger til alle børn og et ressourceorienteret elevsyn?
- Er der fortællinger, som skal have mere plads? Hvordan kan du skabe og gribe muligheder for at tale et fælles "Vi" frem?
- Hvordan kan man gribe ind, når elever fortæller negative og nedbrydende historier om andre elever? Hvordan undgår du at udstille udvalgte elever og skabe yderlig splittelse?
- Hvordan sikrer du, at forskellige perspektiver imødekommes og anerkendes, f.eks. ved konflikter? Hvordan bliver du klogere på, hvad der gør det så oplagt for den enkelte elev at handle, som han/hun gør?

Notér opmærksomhedspunkter/nye ideer fra refleksionen over temaet 'Fortællinger og et ressourceorienteret elevsyn'.

Trin 3:

Udvælg konkrete tiltag I vil prøve af i undervisningen

Varighed ca. 1½ time.

Nu skal I i fællesskab blive mere konkrete i forhold til, hvordan I kan overføre jeres gode snakke til konkrete tiltag eller ændringer i undervisningen.

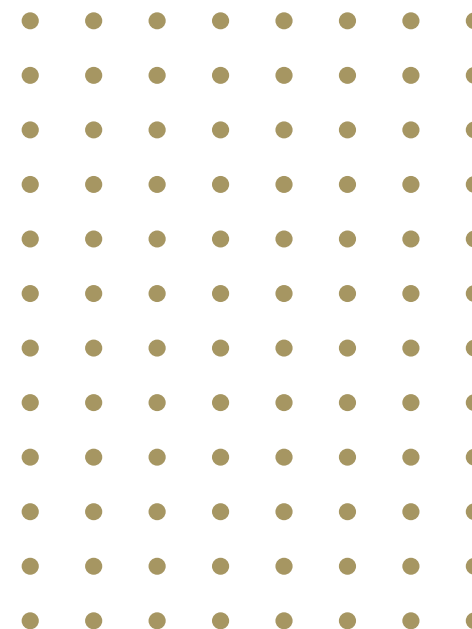
Individuelle overvejelser (ca. 5 min.)

Hvad er du blevet optaget af? Og hvad kunne du godt tænke dig at arbejde videre med og prøve af? Hvad kunne være 1-2 helt konkrete indsatser her og nu, og hvad kunne være tiltag, som kræver længere tid.

Fælles proces (ca. 25 min.)

Præsenter på skift hvad I er optagede af, hvad I gerne vil arbejde videre med og hvilke tiltag, der kunne være tale om. Udvælg derefter i fællesskab 1-2 konkrete tiltag som I vil videreudvikle på og prøve af.

Aftal og planlæg, hvordan I vil komme i mål med den sidste planlægning. Tovholder hjælper med at styre processen.

Del 3

Tre eksempler på fællesskabende didaktikker i praksis

I det følgende finder du tre forskellige eksempler, som beskriver hvordan man på forskellige måder kan arbejde med fællesskab som led i den daglige undervisning.

Eksemplerne kommer fra skoler, som har prøvet konkrete tiltag af, såvel som der er eksempler fra eksisterende litteratur og inspirationsmaterialer, som omhandler 'fællesskabende didaktikker'.

Med eksemplerne håber vi at kunne inspirere til, hvordan fællesskab kan tænkes ind i undervisningen – både i forhold til form og indhold.

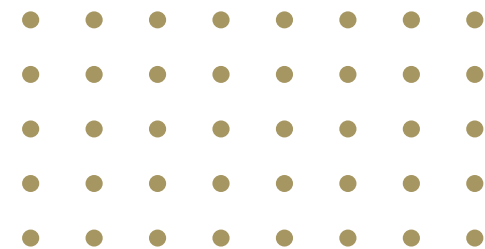
Eksempel 1:

Fra stram lærerstyring til musical-projekt med fokus på elevinvolvering

Skolens udfordring

Et klasseteam havde igennem længere tid bøvlet med en 5. klasse. Lærerne oplevede en klasse, som var passive, modsatte sig undervisningen og var på stikkerne overfor hinanden. Lærerne søgte råd hos hinanden og ofte blev teammøder brugt på at tale om udvalgte elever, som de oplevede skabte problemer i timerne. Lærerne forsøgte sig med mere fokus på tydelig struktur og styring og med tiden mere og mere undervisning fra tavlen. Det virkede i starten, men var samtidig en negativ spiral, hvor lærerne kørte strammere og strammere struktur, efterhånden som eleverne blev mere og mere uopmærksomme og modvillige.

Refleksioner

Teamet havde talt om, at elevernes utryghed ved hinanden måske kunne være årsag til de negative mønstre i klassen, hvor eleverne samles om at være mod undervisningen. De havde hørt om begrebet 'fællesskabende didaktikker', og derfor ville de prøve om de via undervisningen og det faglige, kunne få eleverne til at relatere til hinanden på nye måder og styrke fællesskabsfølelsen i klassen.

Hvad gjorde de

Teamet besluttede sig for at afprøve et forløb med en musicalopsætning som omdrejningspunkt. Nogle lærere var skeptiske, men de aftalte at give det et forsøg, og i en måned arbejdede klassen med at udvikle, øve og gennemføre musicalen. Alle lærere deltog og lod de fag, der kunne give mening, være del af processen. Eleverne var styrende og med i alle processer. Forskellige og nye arbejdsgrupper blev løbende dannet med afsæt i elevernes forskellige interesser og kompetencer.

Sådan gik det

Musicalen var en succes. Alle elever havde været engageret, havde bidraget på forskellige måder og klassen fremstod i højere grad som et fælles og stolt 'vi'. Flere elever havde haft nye succesoplevelser og fået en anderledes position i fællesskabet. Selvom det havde været en udfordrende proces, så var eleverne positive. De synes det havde været sjovt at lave noget anderledes og lave noget i fællesskab, og flere af eleverne italesatte, hvordan de havde set nye sider ved sig selv og hinanden.

Opmærksomhedspunkter

- En musicalopsætning er hård og udfordrende for alle. Mange elever havde været på kanten af, hvad de troede de kunne klare men endte med at blive en stor støtte for hinanden.
- Overvej hvordan elementer fra projektarbejdet kan tænkes ind i den daglige undervisning, f.eks. dét at være medbestemmende og være med til at skabe noget betydningsfuldt.

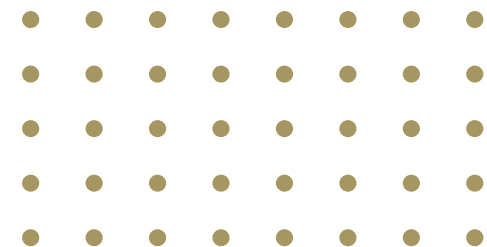
Eksempel 2:

Stationsundervisning skaber deltagelsesmuligheder for alle børn

Skolens udfordring

Teamet på 2. årgang oplevede udfordringer med at indtage alle eleverne i undervisningen i dansk og matematik. Samtidigt var der nogle elever, som lærerne ofte ikke nåede rundt om i undervisningssituationen, så de havde et behov for at få set alle børn, hvad de kunne og have mulighed for at tilbyde hjælp og støtte efter børnenes behov.

Refleksioner

Teamet havde en formodning om, at de med stationsundervisning dels kunne skabe værdige og aktive deltagelsesmuligheder for alle børn, dels at de herved også fik muligheden for at komme tættere på alle børn og deres faglige udvikling.

Hvad gjorde de

Teamet var inspireret af co-teaching og ønskede at prøve stationsundervisning af i de timer, hvor de var to voksne i undervisningen. I dansk og matematik startede de med nemme simple opgaver, så eleverne kunne vænne sig til undervisningsformen og strukturen med stationer, som eleverne løbende skifter imellem. Hver tirsdag var der stationsundervisning med forskellige opgaver fordelt på fire stationer.

Eleverne blev inddelt i hold efter fagligt niveau, og hvert hold fik et dyrenavn, så eleverne ikke bemærkede niveau-inddelingen. Hver station havde et billede af hvert dyr med et opgavesæt. Ved en af stationerne sad læreren og hjalp eleverne, og ved de øvrige stationer skulle eleverne selv løse opgaverne med afsæt i de opgavesæt, der var lagt frem. En tilknyttet pædagog bevægede sig rundt og iagttog/hjalp, hvor der var behov. Derudover havde pædagogen fokus på at fremhæve kompetencer ved udvalgte børn og hjælpe til, at alle børn kom på banen og oplevede sig som del af fællesskabet.

Sådan gik det

Teamet oplevede, at de bedre kunne nå rundt til alle børn – også de børn, der ellers plejede at putte sig. Eleverne var aktive, engageret og syntes, tiden fløj afsted. Eleverne var særligt glade for lærerbordet og det at få tid sammen med sin underviser i en mindre gruppe. Eleverne var ikke så optaget af, hvor langt de andre var, eller hvordan man klarede sig i forhold til andre, da de var fokuserede på opgaveløsningen sammen med deres eget hold/ niveau. Teamet oplevede, at sammenholdet i klassen blev skærpet.

Opmærksomhedspunkter

- Husk at tale med eleverne om, hvad man kan gøre, når man støder på udfordringer i opgaverne ved stationerne. Hvilke følelser opstår, når noget bliver svært? Måske man bliver sur eller får lyst til at give op. Hvordan kan man som elev og som hold prøve sig frem og hjælpe hinanden?
- Lad pædagogen have et særligt fokuspunkt i undervisningen – f.eks. at fremhæve kompetencer ved udvalgte børn og hjælpe til, at alle børn kommer på banen, deltager og oplever sig som del af fællesskabet.

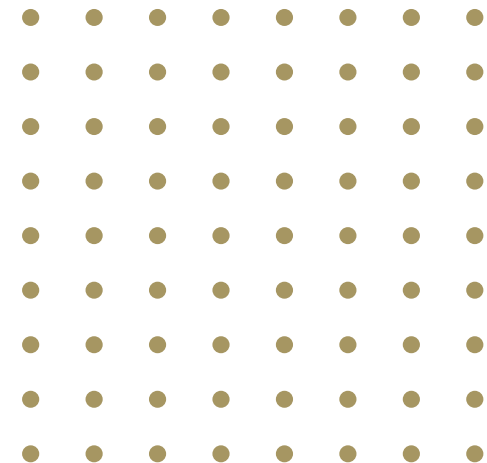
Eksempel 3:

Fokus på de gode fortællinger i klassen

Skolens udfordring

Lærerne i en 5. klasse oplevede, at negative fortællinger, f.eks. fra frikvartererne, hurtigt kom til at fylde i timerne og kom til at overskygge de gode oplevelser, som eleverne også havde i løbet af skoledagen. Desuden var lærerne opmærksomme på, hvordan eleverne var præget af hinandens og de voksnes fortælling om dem som klasse.

Refleksioner

Lærerne ønskede at sætte fokus på fortællingerne i klassen og kaste lys på alt det, der fungerede godt eleverne imellem og for den enkelte elev. Håbet var at forstyrre de eksisterende fortællinger om eleverne selv og klassen, og i stedet bidrage til at skabe mere positive narrativer i klassen.

Hvad gjorde de

Lærerne besluttede, at de ville inddrage eleverne i processen. Hver dag inden de gik hjem, fik eleverne til opgave at sætte ord på 'de tre bedste ting' ved dagen og skrev dette ind i deres personlige logbøger. De startede med, at eleverne selv kunne vælge frit, hvad der havde været af positive oplevelser, og med tiden blev opgaven mere specifikt rettet, f.eks. mod gruppearbejdet, relationerne med klassekammeraterne, den konkrete time eller oplevelsen af arbejdet med det fagfaglige. Derudover ønskede lærerne også, at eleverne med tiden skulle sætte ord på, hvorfor det var godt.

Sådan gik det

Efter kort tid oplevede lærerne, at konfliktniveauet faktisk faldt. Forældrene meldte også positivt tilbage, at de kunne fornemme, at der var blevet sat fokus på de gode oplevelser, da fortællingerne om skoledagen blev ændret.

Opmærksomhedspunkter

- Husk at man både som elev, lærer eller forældre fortsat skal kunne tale om det, der er svært eller bøvler. Tænk over hvor og hvordan der fortsat kan være plads til at tale om hverdagens konflikter, som naturligt vil opstå, og hvor det er vigtigt at få dem håndteret i tide, så de ikke vokser sig unødigt store.

Vær opmærksom på ...

Herunder finder I en række opmærksomhedspunkter, som kan være nyttige at have med i arbejdet med fællesskabende didaktikker undervisningen.

5

opmærksomhedspunkter

Hav blik for lige præcis din klasse

Når vi arbejder med mennesker og sociale dynamikker, er der sjældent ét svar på, 'hvad der virker'. Hvad der virker fællesskabende og samlende i den ene kontekst, får måske den modsatte virkning i en anden. Det afhænger blandt andet af, hvilken kultur undervisningsgrebet virker ind i, hvilke voksne der udfører grebet, hvilke børn man har med at gøre, og hvad der egentlig er på spil blandt de børn og elever. Derfor er der heller ikke én måde at lave fællesskabende undervisning på. For at undervisningen for alvor kan blive fællesskabende, er det vigtigt at tage afsæt i og højde for eleverne i netop din klasse.

Inddrag eleverne

Eleverne er ikke kun en del af udfordringen, men også en del af løsningen. Ofte kan vi komme til at tale om enkelt elever som nogen, som har et problem, f.eks. i forhold til fællesskabet og relationer. Men det er jeres (de voksnes) perspektiv. Hvad ville eleverne selv sige? Elever er eksperter på eget liv og kommer ofte med andre og anderledes input end de voksne. En måde at arbejde med elevperspektiver kan være at efterstræbe at leve sig ind i, hvad eleverne oplever og tænker, men I kan også spørge og inddrage eleverne direkte før, under og efter undervisningen.

Ikke en konfliktfri proces

At arbejde med fællesskabende didaktik er ikke nødvendigvis en konfliktfri proces, hvor elever fra start oplever et styrket fællesskab. Frustration og udfordringer kan godt være del af processen, f.eks. i et projekt- eller gruppearbejde, hvor eleverne undervejs skal lære at støtte hinanden og lykkes sammen. Fællesskabet er konstant i udvikling og derfor heller ikke klaret ved én vellykket undervisningsgang. Det er et forløb og en proces, hvor konflikter indgår som en naturlig del. Det vigtige er, hvordan elevernes hjælpes med at håndtere konflikterne, så fællesskabet styrkes.

Start i det små

Altid at skulle have blik for det sociale og det fællesskabende i al undervisning, både forberedelsen, gennemførslen og evalueringen, kan godt virke krævende. Start derfor i det små med et udvalgt undervisningsforløb og udbred med tiden dine erfaringer til den øvrige undervisning. Inddrag gerne teamsamarbejdet. Der kan ligge et stort potentiale i at samarbejde om det fællesskabende i teamet. Samtidigt kan tværfaglige forløb også være anledning til at styrke fællesskab og skabe nye deltagelsesmuligheder for eleverne.

Vær forberedt på det uventede

Man har en plan og en idé om, hvad der skal til, og hvad der vil virke. Og så sker der noget andet end forventet, og planen holder ikke. Det gør sig gældende for det meste undervisning, men er måske i særlig grad vigtigt at være opmærksom på, når det handler om relationer og fællesskabelse, hvor forhandlinger af positioner sker løbende, og hvor én kommentar eller handling hurtigt kan sende fællesskabet og relationsdannelsen i den gale retning. Derfor kan det være godt at have overvejet forskellige scenarier forinden og overveje ens handlemuligheder som underviser. Det er en god idé løbende at holde øje med samspillet i klassen, have blik for om det er brug for en stop-op og have en plan B i baghånden.

Didaktik med fællesskab i fokus
Dansk Center for Undervisningsmiljø 2024

Tekst

Lene Stisen, Annika Hellegaard, Frederik Papke

Redaktion

Christian Rudbeck

Ansvarshavende

Kristian Toft, direktør, DCUM

Grafisk design

Vokseværk – vokseverk.dk

DANSK CENTER FOR
UNDERVISNINGSMILJØ
Viden til praksis

dcum.dk

XXXXXXXXXX

